Antti Kaihovaara & Paula Karjalainen, Työ- ja elinkeinoministeriö
Asiantuntijalausunto
16.10.2023

Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2024 (HE 41/2023 VP)

Teema: Kotoutuminen

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallisen asiantuntijalausuntonsa vuoden 2024 talousarvioehdotuksesta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla teemasta kotoutuminen. Tässä asiantuntijalausunnossa käsitellään kotoutumisen määrärahoja vuoden 2024 talousarvioesityksessä sekä julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024–2027 (VNS 1/2023 vp).

1 KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEN MÄÄRÄRAHAT JA NIIDEN MUUTOKSET

Kotoutumisen ja kansainvälisen osaamisen määrärahoiksi ehdotetaan 389,1 milj. euroa, joka on 94,8 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Momentilta 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä) korvataan kunnille, hyvinvointialueille ja Kansaneläkelaitokselle pakolaisten (ml. kotikunnan omaavien tilapäistä suojelua saavien) vastaanotosta ja kotoutumisen edistämisestä aiheutuvia kustannuksia. Momenttia 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen) käytetään maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen sekä kansainvälisen osaamisen ja työperusteisen maahanmuuton edistämiseen.

1.1 Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä (mom. 32.50.30, arviomääräraha)

Momentin 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä, arviomääräraha) määrärahaksi esitetään 384,25 milj. euroa, mikä on noin 97,24 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2023 talousarviossa.

Määrärahan nousu aiheutuu pääosin Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainasta pakenemaan joutuneiden kotikunnan saaneiden tilapäistä suojelua saavien henkilöiden siirtymisestä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien kustannusten korvausten piiriin.

Tilapäistä suojelua saavien kotoutumista edistävien palveluiden kustannusten korvauksista aiheutuisi vuodelle 2024 lisäystä arviolta noin 109,89 milj. euroa. Arvio sisältää suuria epävarmuuksia. Toteutunut summa voi olla merkittävästi pienempi tai suurempi riippuen siitä, miten Ukrainan turvallisuustilanne kehittyy, kuinka paljon tilapäistä suojelua hakevia Suomeen tulee ja kuinka moni heistä jää maahan pysyvämmin.

Valtiontaloudelle aiheutuvat kustannukset olisivat kuitenkin huomattavasti yllä esitettyä pienemmät, sillä siirtyessään kunnallisten palveluiden piiriin tilapäistä suojelua saavien oikeus vastaanottopalveluihin loppuu kohtuullisen siirtymäajan jälkeen. Valtiovarainministeriön arvion mukaan valtiontalouden kustannukset ovat luultavasti ainoastaan hieman aiempaa suuremmat, kun tilapäistä suojelua saavat siirtyvät kunnallisten palveluiden piiriin.

Esitettyyn määrärahaan vaikuttaa myös Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määrä, sillä määrärahatarve perustuu vuosittaiseen arvioon oleskeluluvan saaneiden, kotoutumisen piirissä olevien pakolaisten määrästä. Sisäministeriön maahanmuutto-olettamien mukaan myönteisiä turvapaikkapäätöksiä vuonna 2024 tehtäisiin noin 2 400, mikä olisi arviolta noin 800 enemmän kuin vuonna 2023. Määrärahan määrään vaikuttaa oleskeluluvan saavien turvapaikan hakijoiden lisäksi kiintiöpakolaisten ja kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perheenyhdistämisten määrät. Vuonna 2024 pakolaiskiintiöksi on esitetty 500 henkilöä.

Ilman huoltajaa tulleiden lasten, jotka ovat hakeneet kansainvälistä suojelua, huolenpito järjestetään oleskeluluvan myöntämisen jälkeen perheryhmäkodissa tai muuten tarkoituksenmukaisella tavalla. Yksiköitä on tällä hetkellä 15. Lisäksi järjestetään jälkihuoltoa 18-25 -vuotiaille. Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumislain muuttamiseksi on parhaillaan lausuntokierroksella. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään hallitusohjelman mukaisesti ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten aikuistumisen tuen ikärajan laskemista 25 vuodesta 23 vuoteen. Muutos esitetään tulevan voimaan 1.7.2024, jolloin säästön arvioidaan olevan vuonna 2024 noin 0,4 miljoonaa euroa ja vuodesta 2025 lukien noin 0,8 miljoonaa euroa.

Vuonna 2024 laskennallisten korvausten piirissä arvioidaan olevan 12 180 kansainvälistä suojaa saavaa ja 21 067 tilapäistä suojelua saavaan henkilöä. Vuonna 2023 laskennallisten korvausten piirissä arvioidaan olevan 11 339 henkilöä. Vuoden 2024 pakolaiskiintiö on esitetty olevan 500. Vuonna 2023 tehty kiintiön korotus 850 henkilöstä 1 050 henkilöön vaikuttaa kuitenkin määrärahaan myös vuosina 2024-2026 (lisäys 2,2 milj. euroa/vuosi).

Taulukko 1. Momentin 32.50.30 arviomäärärahan kehitys (1000) euroa.

2022 tilinpäätös	2023 TA	2024 TAE	2025 Kehys	2026 Kehys	2027 Kehys
140 326	287 012	384 250	507 856	471 889	294 740

Laskennallisten korvausten piirissä oloaika on 3 vuotta, kiintiöpakolaisten osalta 4 vuotta. Laskennallisten korvausten piirissä olevien määrästä arvioidaan olevan noin 20 % alle 7-vuotiaita, joista kunnille ja hyvinvointialueille yhteensä maksettava korvaus on 6 845 euroa/vuosi, ja 7 vuotta täyttäneitä 80 %, joista maksettava korvaus on 2 300 euroa/vuosi. Maahanmuuttajan alkukartoituksen laskennallinen korvaus kunnalle on 700 euroa/henkilö. Erillisestä alkukartoituksen korvaamisesta luovutaan vuoden 2025 alusta lukien.

Lausunnolla olevassa hallituksen esitysluonnoksessa kotoutumislain muuttamiseksi esitetään hallitusohjelman mukaisesti kunnille ja hyvinvointialueille maksettavan laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämistä kolmesta vuodesta kahteen vuoteen ja kiintiöpakolaisten osalta neljästä vuodesta kolmeen vuoteen vuoden 2025 alusta lukien, jolloin säästöä valtiontaloudelle (mutta ei välttämättä julkistaloudelle) syntyisi vuonna 2027 noin 34,0 milj. euroa. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti tulkkauksesta aiheutuvien kustannusten korvauksia kunnille ja hyvinvointialueille esitetään vähennettävän vuosittain 3 miljoonaa euroa vuoden 2025 alusta lukien.

Todellisten kustannusten mukaan hyvinvointialueelle korvataan

- toimeentulotuki enintään kolmen vuoden ajalta,
- sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksia enintään 10 vuoden ajalta,
- tulkkauksen järjestäminen ilman aikarajaa sekä
- paluumuuton tukeminen.

Tulkkauksesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta ilman aikarajaa luovutaan vuoden 2025 alusta lukien ja tulkkauskustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta sekä kuntien että hyvinvointialueiden osalta.

Lisäksi korvataan

- alaikäisten, ilman huoltajaa tulleiden oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sijoittamisesta perheryhmäkotiin, muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista ja muista lastensuojelun palveluihin rinnastettavista toimenpiteistä kunnalle aiheutuneet kustannukset siihen saakka kunnes nuori täyttää 25 vuotta. Kustannuksia korvattaisiin hallitusohjelman mukaisesti 1.7.2024 alkaen siihen asti kunnes nuori täyttää 23 vuotta.

Kansaneläkelaitokselle on korvattu 1.1.2017 lukien perustoimeentulotuen kustannukset.

Yksikkökustannusten mitoitusperusteena käytetään edellisen vuoden käyttötarkoituksittain toteutuneita kustannuksia suhteessa kaikkiin korvausten piirissä oleviin henkilöihin. Näin ollen laskennalliset yksikkökustannukset vaihtelevat jonkin verran vuosittain. Kunnat ja hyvinvointialueet voivat hakea korvausta kahden vuoden kuluessa jälkikäteen, mikä aiheuttaa vaihtelua määrärahan kulumiseen.

Momentin 32.50.30 määrärahan lisäksi pakolaisia vastaanottavia kuntia tuetaan työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle sisäministeriön momentilta 26.01.26 osoitettavalla EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) uudelleensijoittamisen erillismäärärahalla. Erillismäärärahaa on osoitettu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle 10,5 milj. euroa vuoden 2023 talousarviossa ja noin 3,8 milj. euroa vuoden 2024 talousarvioesityksessä. Vuonna 2024 määrärahasta myönnetään pakolaisia vastaanottaville kunnille ja hyvinvointialueille lisätukea sekä takautuvasti vuonna 2023 vastaanotetuista kansainvälistä suojelua saavista henkilöistä että vuoden 2024 vastaanotosta. Lisäksi määrärahalla toteutetaan pakolaisten vastaanottoa kuntiin tukevaa kehittämistä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla.

Pakolaisten suunnitelmallinen vastaanotto nopeuttaa kotoutumisen käynnistymistä sekä mahdollistaa kuntien ja alueiden toimijoiden pitkäjänteisen, vaikuttavan kotoutumista edistävän työn. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden nopea siirtyminen kuntiin vähentää myös yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia, koska pitkittynyt asuminen vastaanottokeskuksessa on kallista. Kattava pakolaisten vastaanotosta sopineiden kuntien verkosto ja alueellinen vastaanoton suunnittelu tukevat hallittua kuntiin siirtymistä.

Pakolaisia vastaanottavien kuntien verkosto laajeni merkittävästi kuntapaikkatarpeen kasvaessa vuosina 2015–2016. Vastaanottohalukkuus on säilynyt kunnissa korkeana; noin kahdella kolmesta Suomen kunnista on edelleen ELY-keskuksen kanssa sopimus pakolaisten vastaanotosta. Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut ELY-keskuksille vuoden 2024 tavoitteeksi 3 300 kuntapaikkaa. Tavoite pohjautuu sisäministeriön arvioon oleskeluluvan saavien turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien määrästä sekä pakolaiskiintiön suuruuteen. Kuntapaikoille ohjataan ensisijaisesti kiintiöpakolaiset, ilman huoltajaa maahan tulleet lapset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt. Pääosa oleskeluluvan saavista turvapaikanhakijoista ja tilapäistä suojelua saavista, joilla on kotikunta, muuttavat kuntiin itsenäisesti tai vastaanottokeskuksen työntekijöiden ohjauksen ja neuvonnan tukemana.

Taulukko 2. Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat, vähintään (lkm).

2022 toteuma	2023 tavoite	2024 tavoite
1 402	4 200	3 300

Kaikkia kuntien kanssa neuvoteltuja kuntapaikkoja ei ole voitu hyödyntää, sillä monet oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat muuttavat haluamaansa kuntaan itsenäisesti tai asuvat jo turvapaikanhakuvaiheessa yksityismajoituksessa. Lisäksi kunnilla olisi halukkuutta ottaa vastaan kiintiöpakolaisia vuoden 2024 pakolaiskiintiöön nähden lähes kolminkertainen määrä.

1.2 Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen (mom. 32.50.03, siirtomääräraha 2 v)

Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen esitetään momentille 32.50.03 noin 4,85 milj. euroa. Määrärahassa on vähennystä 2,39 milj. euroa vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahassa on huomioitu kuntien moniammatilliseen osaamiskeskustoimintaan ja maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluihin kohdennetun määrärahan vähennys (2,16 milj. euroa).

Taulukko 3. Momentin 32.50.03 määrärahan arvioitu käyttö (euroa) vuonna 2024 .

Kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen	2 411 000
Kotoutumisen osaamiskeskus	500 000
Valtionavustukset	
— Kuntien moniammatillinen osaamiskeskustoiminta	670 000
— Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelut	670 000
— Avustukset järjestöille ja muille toimijoille	600 000
YHTEENSÄ	**4 851 000**

Maahanmuuttajien kotoutumisen tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi sekä työvoiman maahanmuuton sujuvoittamiseksi arvioidaan käytettävän noin 2,4 miljoonaa euroa.

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi ja nopeuttamiseksi kehitetään kotoutumispalveluita. Palvelujen tehostamiseksi kehitetään muun muassa työvoiman ulkopuolella olevien, etenkin kotona lapsia hoitavien vanhempien tavoittamista ja ohjaamista kotoutumista, työllistymisvalmiuksia ja työllistymistä edistävien palveluiden piiriin, vahvistetaan ohjausta TE-toimistojen ja oppilaitosten yhteistyönä sekä kehitetään kotoutumiskoulutusta osana maahanmuuttajien työllisyys- ja koulutuspolkuja. Maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseksi hallitus esittää vuosittaista 5 milj. euron lisäystä kunnille vuodesta 2025 alkaen. Rahoitus kanavoidaan kunnille pääosin osana peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää.

Lisäksi kehitetään muun muassa omakielistä yhteiskuntaorientaatiota ja muita kotoutumisen alkuvaiheen palveluita, sekä neuvonta- ja ohjauspalveluita. Omakielisen orientaation on arvioitu parantavan yhteiskuntatietoutta merkittävästi erityisesti kansainvälisen suojelun perusteella Suomesta oleskeluluvan saaneilla henkilöillä. Lisäksi omakielinen ohjaus on vähentänyt TE-toimijoiden ohjaukseen käytettävää aikaa, mikä on vapauttanut resursseja muuhun toimintaan, sekä tarjonnut perustietoa työllistymisestä ja suomalaisesta työelämästä myös niille maahanmuuttajille, jotka eivät syystä tai toisesta ole voineet tai halunneet osallistua kotoutumiskoulutukseen.

Taulukko 4. Momentin 32.50.03 Määrärahan kehitys (1 000) euroa.

2022 tilinpää-tös	2023 TA	2024 TAE	2025 Kehys	2026 Kehys	2027 Kehys
8 491	7 241	4 851	2 886	2 886	2 886

Kotoutumisen osaamiskeskustoimintaan arvioidaan käytettävän 500 000 euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivan kotoutumisen osaamiskeskuksen ydintehtävänä on ollut parantaa kotoutumista edistävän työn vaikuttavuutta tuottamalla kotoutumista koskevaa tietoa sekä vahvistamalla kotoutumisen parissa toimivien osaamista maahanmuutosta ja kotoutumisen edistämisestä. Osaamiskeskuksen tehtävät organisoidaan vuoden 2024 aikana uudelleen työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla, jotta voidaan vastata kotoutumislain kokonaisuudistuksen myötä vuoden 2025 alusta voimaan tuleviin eri viranomaisten muuttuviin työnjakoihin. Määrärahat käytetään kotoutumisen osaamiskeskuksen nykyisten tehtävien (kotoutumispolitiikan tietoperustan vahvistaminen, kentän ammattilaisten osaamisen tuki ja kotoutumistoimijoiden verkostomainen, monialainen yhteistyö) hoitamiseen työ- ja elinkeinoministeriössä tai sen alaisessa hallinnossa. Kotoutumisen osaamiskeskuksen toimintamenoista katetaan myös kaikille maahan muuttaville jaettavan kirjallisen Tervetuloa Suomeen -perustietoaineiston tuotantokustannukset.

- Vuoden 2024 määrärahalla (500 000 euroa) vahvistetaan kotoutumispolitiikan tarvitsemaa tietopohjaa muun muassa selvitysten, politiikkasuositusten ja temaattisten tutkimuswebinaarien avulla.
- Kotoutumispolitiikkaa tuetaan indikaattori- ja muulla tiedontuotannolla ja seurannalla.
- Kotoutumisen kumppanuusohjelma edistää julkisen ja kolmannen sektorin toiminnan yhteensovittamista ja tiedonkulkua.
- Kotoutumispolitiikasta ja -lainsäädännöstä, hyvistä käytännöistä, tutkitusta tiedosta sekä kotoutumistyön käytännön haasteista viestitään kotoutumistoimijoille ylläpitämällä verkkosivustoa, tilaisuuksilla ja julkaisuilla.

Kuntien osaamiskeskustoimintaan arvioidaan käytettävän 670 000 euroa.

Maahanmuuttajien monialaista osaamiskeskustoimintaa tuetaan valtionavustuksilla seitsemässä kaupungissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Oulu, ja Jyväskylä.). Lisäksi Lahdessa tarjotaan osaamiskeskuspalvelua. Osaamiskeskuksissa tehdään monialaista yhteistyötä maahanmuuttajien yleistilanteen kartoittamiseksi, osaamisen tunnistamiseksi ja vahvistamiseksi sekä ohjauksen tehostamiseksi kunnan, TE-hallinnon ja oppilaitosten kesken. Osaamiskeskustoiminnan vahvuus on monialaisuus ja kokonaisvaltainen tuki. Osaamiskeskukset yhdistävät kuntien, TE-palvelujen ja oppilaitosten palvelut saman katon alle, mikä tehostaa resurssien käyttöä ja palveluiden vaikuttavuutta.

Vuosittain osaamiskeskukset palvelevat noin 3 000 – 3 500 maahanmuuttaja-asiakasta. Stadin osaamiskeskuksen seurannan mukaan sen asiakkaista noin

15 % työllistyy avoimille työmarkkinoille ja vajaa 50 % siirtyy koulutukseen (loput muihin palveluihin, oppisopimuksiin, työkokeiluihin tai päättävät asiakkuuden muista syistä).

Vuonna 2024 rahoituksella tuetaan palveluiden vakiinnuttamista. Vuoden 2025 alusta lukien osaamiskeskustyyppistä toimintaa ja muuta maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä edistävää monialaista työtä rahoitetaan pysyvästi osana peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää.

Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluihin arvioidaan käytettävän 670 000 euroa.

Maahanmuuttaneiden kotoutumista ja työllistymistä edistävien matalan kynnyksen monikielisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden käynnistämistä, kehittämistä ja vakiinnuttamista kunnissa on tuettu valtionavustuksilla vuosina 2020-23. Kehittämistyön tavoitteena on parantaa ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta ja saavutettavuutta kunnissa sekä yhdenmukaistaa ohjauksen ja neuvonnan laatua. Vuonna 2023 valtionavustushaussa myönnettiin avustusta 20 kunnalle tai kuntaverkostolle toiminnan vakiinnuttamiseen. Myös vuoden 2024 rahoituksella tuetaan palveluiden vakiinnuttamista ja tältä osin kuntien valmistautumista 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain toimeenpanoon. Ohjauksen ja neuvonnan järjestäminen on vuodesta 2025 alkaen osa kunnan lakisääteistä kotoutumisen edistämisen tehtävää.

Ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat avoimia kaikille Suomeen muuttaneille ja niillä pyritään tavoittamaan myös sellaiset maahanmuuttajat, jotka eivät ole vielä kunnan tai TE-hallinnon palvelujen piirissä. Tavoitteena on tehostaa ohjautumista peruspalveluihin ja kotoutumista edistäviin erityispalveluihin, mutta myös kolmannen sektorin ja muun kotoutumista edistävän vapaa-ajantoiminnan pariin sekä vahvistaa maahanmuuttaneiden omaa toimijuutta.

Alkuvaiheen ohjauksella on havaittu olevan positiivisia työllistymisvaikutuksia. Ohjautuminen oikeaan aikaan, oikeaan paikkaan nopeuttaa kotoutumista ja työllistymistä sekä ehkäisee syrjäytymistä.

Järjestöille ja muille toimijoille suunnattuihin avustuksiin arvioidaan käytettävän 600 000 euroa.

Momentin määrärahan avulla kohdennetaan järjestöjen toimintaa ajankohtaisiin kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden edistämisen tarpeisiin. Järjestöjen toimintaa on tuettu myös aiempina vuosina. Määrärahaa on käytetty muun muassa sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen ja haitallisten perinteiden kitkemiseen. Vuonna 2024 tuetaan esimerkiksi rasismin ja syrjinnän vastaista toimintaa sekä järjestöyhteistyötä.

1.3 Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (mom. 32.30.51, siirtomääräraha 2 v)

Kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena, mutta sitä järjestään myös omaehtoisena opiskeluna (ml. vapaan sivistystyön järjestämä lukutaitokoulutus ja aikuisten perusopetus). Työvoimakoulutusta hankkivat ELY-keskukset. Hankintajärjestelmä mahdollistaa koulutuksen räätälöinnin alueen maahanmuuttajaväestön tarpeet ja yritysten työvoimatarpeet huomioiden. Kotoutumiskoulutuksen sisällöissä painotetaan aiempaa enemmän ammatillisia sisältöjä kieliopintojen ja yhteiskuntatietouden rinnalla. Näin nopeutetaan maahanmuuttajaväestön työllistymistä ja sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kotoutumiskoulutusta hankittiin vuonna 2022 yhteensä noin 1,6 miljoonaa opiskelijatyöpäivää. Työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa olevien määrä on pysynyt melko vakaana usean vuoden ajan, mutta vuoden 2022 lopulla ja vuoden 2023 aikana määrä on lisääntynyt tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten hakeutuessa kotoutumiskoulutukseen. Vuonna 2022 koulutuksessa aloitti 13 606 henkilöä. Kotoutumiskoulutuksen keskihinta oli noin 30 euroa/opiskelijatyöpäivä. Naisten määrä kotoutumiskoulutuksessa on kasvanut viime vuosina. Vuonna 2022 koulutuksen aloittaneista naisia oli noin kaksi kolmasosaa.

Kohdennus kotoutumiskoulutukseen momentin 32.30.51 määrärahasta vuoden 2024 talousarviossa on arviolta 68,4 milj. euroa. Määrärahojen tarve on kasvanut ja määrärahoja on lisätty tilapäistä suojelua saavien hakeutuessa kotoutumiskoulutukseen.

Taulukko 5. Momentti 32.30.51 (julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (S 2 v), 1 000 euroa (sisältää täydentävät ja lisätalousarviot).

Kotoutumiskoulutus	2022 toteuma	2023 arvio	2024 arvio
	47 868	53 792	68 398

Vuonna 2022 kotoutumiskoulutuksen päättäneistä 3 kuukauden jälkeen työssä avoimilla työmarkkinoilla oli arviolta 6,1 prosenttia (6,2 % vuonna 2021). Työttöminä 3 kuukautta kotoutumiskoulutuksen jälkeen oli puolestaan 26 prosenttia. Muihin työvoimakoulutuksiin verrattuna kotoutumiskoulutuksen jälkeen ollaan harvemmin töissä, mutta toisaalta myös harvemmin työttömänä 3 kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen. Tätä selittää se, että kotoutumiskoulutuksen jälkeen siirrytään usein muihin palveluihin ja koulutuksiin. Kotoutumiskoulutus on monelle ensimmäinen askel kohti työmarkkinoita, minkä jälkeen tarvitaan muuta tukea osaamisen kehittämiseksi ja työelämäkontaktien luomiseksi.

Taulukko 6. 3 kk kotoutumiskoulutuksen jälkeen työttömäksi jääneiden osuus (%).

2022 toteuma	2023 arvio	2024 tavoite
26	26,5	<26

1.4 TE-toimistojen toimintamenot (mom. 32.01.03, siirtomääräraha 2 v)

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen edellyttää riittäviä resursseja TE-toimistoissa. Maahanmuuttajat tarvitsevat usein enemmän yksilöllistä ohjausta, mikä nopeuttaa myös työllistymistä. Tilapäistä suojelua saavien työllistymisen edistäminen edellyttää normaalien TE-palvelujen lisäksi vastaanottokeskuksiin jalkautumista sekä etsivää työtä yksityismajoituksessa olevien tavoittamiseksi. Lisäksi työvoimaresursseja tarvitaan alkukartoitusten ja kotoutumissuunnitelmien tekemiseen, palveluohjaukseen ja rekrytointitapahtumien järjestämiseen. Vuoden 2022 neljännessä lisätalousarviossa ja vuoden 2023 täydentävässä talousarviossa TE-toimistojen toimintamenojen määrärahoja lisättiin tilapäistä suojelua saavien palvelutarpeen kattamiseksi. Vuodelle 2024 ei haettu lisää määrärahoja tilapäistä suojelua saavien palveluihin, mutta vuodelta 2023 siirtyviä määrärahoja olisi tarkoitus kohdistaa niin, että TE-toimistojen henkilöstöresurssit riittävät vastaamaan kasvaneeseen palveluiden kysyntään. Alustavan arvion mukaan vuoden 2023 siirtyvistä määrärahoista tilapäistä suojelua saavien palveluihin kohdistuva osuus olisi 74 henkilötyövuotta eli 4 920 000 euroa.

1.5 ELY-keskusten toimintamenot (mom. 32.01.02, siirtomääräraha 2 v)

ELY-keskusten toimintamenoja vuosille 2023–2025 on määräaikaisesti lisätty 1 875 000 eurolla (25 htv). Määrärahan lisäys perustuu siihen, että kotikunnan saadessaan tilapäisen suojelun perusteella maassa olevat siirtyvät kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien kustannusten korvausten sekä kuntaan osoittamisen piiriin. ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen työmäärää lisää muun muassa kuntaan ohjaamisen menettelyt, kuntien kanssa päivitettävät ja uudet laadittavat vastaanottosopimukset, kuntien tukeminen ja TE-toimistojen ohjaus kotoutumisen ja työllistymisen edistämisessä, palveluiden hankinta ja sopimukset, kotouttamisohjelmien teon ohjeistaminen ja tukeminen sekä päätökset erityiskustannuksista.

2 MUUTA MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISEN JA TYÖLLISTYMISEN EDISTÄMISESTÄ

EU:n tilapäisen suojelun direktiivi otettiin käyttöön 4.3.2022. Tilapäistä suojelua on jatkettu vuoteen 2025 saakka. Lokakuuhun 2023 mennessä Suomeen on tullut noin 61 000 henkilöä, joille on myönnetty oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella. Näistä noin 17 000 on tullut maahan vuoden 2023 aikana. Osa tilapäisen suojelun perusteella maahan tulleista on poistunut maasta, mutta poistuneiden lukumäärää ei ole mahdollista arvioida rekisteritietojen perusteella. Maahan tulleiden tilapäistä suojelua saavien suuri määrä on myös lisännyt palveluiden kysyntää eri sektoreilla merkittävästi. Lokakuussa 2023 TE-palvelujen asiakkaina tilapäistä suojelua saavia oli noin 10 000. Elokuun loppuun mennessä kotikunnan oli saanut 11 644 ukrainalaista.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa on vahva painotus työllistymisessä: Suomeen kotoudutaan työllä. Kotoutumispolitiikka perustuu kielen oppimiseen, työntekoon sekä suomalaiseen yhteiskuntaan perehtymiseen ja sen sääntöjen noudattamiseen. Kotoutumislain kokonaisuudistuksella tuetaan vahvasti hallitusohjelman tavoitteita. Uudistuksen myötä kotoutumiskoulutukseen sisällytetään kielitaidon päättötestaus, jonka kehittämistä jatketaan vuoden 2024 aikana. Kotoutumissuunnitelmien tavoitteellisuutta vahvistetaan ja aikuisten maahanmuuttajien ensisijainen tavoite on työllistyminen. Yhteiskuntaan perehtymistä vahvistetaan kotoutumislain mukaisella ohjauksella ja neuvonnalla sekä monikielisellä yhteiskuntaorientaatiolla, joiden kehittämistä jatketaan vuonna 2024. Myös työvoiman ulkopuolella olevia, etenkin kotona lapsia hoitavia maahanmuuttajavanhempia tavoitetaan entistä paremmin kotoutumista ja työllistymistä edistävien palvelujen piiriin.

Hallituksen esitys kotoutumislain muuttamiseksi on parhaillaan lausuntokierroksella. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään muutoksia, joilla muun muassa vahvistetaan maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta ja vastuuta sekä toteutetaan edellä mainittuja säästötoimia (laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentäminen, tulkkauskustannusten alentaminen ja ilman huoltajaa maahan tulleiden aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen).

Hallitusohjelman mukaisesti käynnistetään kieli-ja kotoutumista edistävien koulutusten kokonaisuudistus, jossa järjestelmää tehostetaan ja rahoitus kootaan yhteen kanavaan.